

DOBROSLAV LÍBAL ODEŠEL

V sobotu 10. února 2002 zemřel Doc. PhDr. et JUDr. Dobroslav Líbal, DrSc. Jeho život se uzavřel v podivuhodně ucelené podobě, nedlouho po důstojných oslavách devadesátých narozenin;¹⁾ rozloučení za účasti řady významných osobností proběhlo o týden později při zádušní mši ve vinohradském kostele sv. Ludmily.

Aktivita pana doktora byly v počátcích spojeny s klasicky pojímanými dějinami umění. Od této doby se zaměřoval na středověkou, zejména gotickou architekturu, byť jeho rozsáhlé zájmy tento rámec často a v různých směrech široce překračovaly. Již jedna z prvních prací - monografie o klášteře ve Zlaté Koruně²⁾ - je dodnes aktuální a často citovaná. Její forma může stále sloužit jako vzor obsahově plné, objevené, inspirativní a současně čtivé odborné publikace. Ukazuje zároveň na největší lásku Dobroslava Líbala - cisterciáckou architekturu, ke které měl pan doktor více než badatelský vztah.

Stále aktuální obsah nese jeho souborné dílo o gotickém umění, vyšlé v dramatickém roce 1948.³⁾ I když se někdy setkáváme s názorem, že místo popisu řady objektů by v knize daného rozsahu mohlo být více komplexnějších úvah a syntéz, pak doporučuji, aby se případný kritik do řádek této i některých následujících knih či článků více ponořil. Již řazení témat, posloupnost jednotlivých stručně, ale výstižně charakterizovaných staveb, naznačuje zcela zásadní, komplexní a vyhraněný přístup ke sledované epoše. Shrnující konstrukce je sice nutno někdy hledat spíše „mezi řádky“, ale snad právě tento přístup daleko více zvýrazní obecnější závěry.

1) Rada informací o životě a díle je obsažena ve sborníku vydanému k tomuto výročí. Viz: Historická inspirace. Sborník k životnímu jubileu Dobroslava Líbala (ed. M. Kubelík, M. Pavlík, J. Štulc). Praha 2001.

2) *D. Líbal, Klášter ve Zlaté Koruně*. Praha 1948.

3) *D. Líbal, Gotická architektura v Čechách a na Moravě*. Praha 1948.

Je třeba stále znova zdůrazňovat, že je nutno v první řadě shromáždit nová fakta, a teprve poté vytvářet nové konstrukce. Snad se v tomto směru odrazilo prvotní právnické vzdělání pana doktora, které v dobrém slova smyslu limitovalo i mnohé formulace. Někdy by snad čtenář čekal jasněji specifikované obecně platné závěry, ale po bližší úvaze se použité vyjádření skutečně velice blíží krajním možnostem exaktního, dobově vždy podmíněného poznání. Nejedná se pak o taktiku, ale o poctivost.

Dovolil bych si ještě jednu poznámku k Líbalově knize o gotické architektuře. Ve stejné době vyšla práce k podobnému tématu z pera Václava Mencla s řadou inspirativních, někdy lehce nahozených zobecňujících soudů a cenných postřehů. I když byly tedy mezi oběma velkými a vyhraněnými osobnostmi dané generace značné protiklady, lze dle mého soudu konstatovat, že tito zakladatelé vlastních „škol“ byli vlastně jakýmsi antipody. Přes odlišná východiska i základní metodické postupy nebyli tak zásadně rozdílní. Pokud se na jejich díla zadíváme podrobněji, pak lze oba přístupy spojit, a pro čtenáře tak vyvstává generační pohled na dějiny umění v daleko zajímavější a plastičtější podobě.

V hodnotících statích se často objevuje požadavek, aby byl uveden zásadní význam či přínos sledované osobnosti. Tato spíše novinářská otázka je obtížně zodpověditelná. U pana doktora Líbala lze ale dle mého soudu vyzdvihnout jeden základní počín, vázající se mimo jiné i na záběr tohoto odborného časopisu. Jedná se o stavebně historický průzkum, s nímž je D. Líbal nesmazatelně spojen. Založení R – ateliéru a posléze specializovaného pracoviště v rámci SÚRPMO je obecně známá skutečnost. Dnes je zřejmé, že v období přelomu 40. a 50. let 20. století směřovala tímto směrem větší skupina různě orientovaných odborníků, ostatně navazujících na některé starší a ne nepodstatné aktivity. Byl to ale právě D. Líbal, který v problematických a značně obtížných podmínkách dokázal díky svým taktickým schopnostem prosadit ambiciózní záměr. Mohlo by se ale současně říci i sen, v jehož intencích posléze vzniklo pracoviště daného zaměření. Jeho význam je nesporný, progresivnost v době vzniku včetně srovnání s odbornými pracovišti v zahraničí doposud čeká na odpovídající zpracování.

Toto pracoviště se rovněž stalo školou a působištěm řady pracovníků, kteří stejně jako D. Líbal dále prohlubovali a obohacovali tento stále se vyhraňující směr bádání blížící se postupně samostatné profesi. Z dlouhé řady výrazných osobností je nutno v první řadě jmenovat bohužel předčasně zesnulého Jana Muka.

Tyto a mnohé další skutečnosti jsou ale obecně známy a respektované. Chtěl bych však upozornit na jeden ze skutečně geniálních počínů pana doktora. I zde je patrně možno vycházet z delší cesty k předmětu jeho hlubokého zájmu. Určitá exaktnost, důraz na nezpochybnitelná fakta (pokud taková vůbec existují), jej vedly k propojení dvou pracovně zcela odlišných, někdy až protichůdně zaměřených oborů. Při práci se v jeho skupině sdružovaly v podstatě vždy dvoučlenné pracovní týmy, a to kunsthistorik (posléze i stavební historik) s historikem (resp. archivářem). Právě toto „propojení nepropojitelného“ se stalo dle mého přesvědčení základem výrazných odborných úspěchů celého pracoviště i řady jeho nástupců. Právě toto spojení nám v zahraničí doposud mnozí závidí. Dějiny umění, směřující ochotněji, někdy možná poněkud předčasně k syntézám a širším či zobecňujícím teoretickým závěrům, jsou od počátku konfrontovány s v zásadě pozitivisticky orientovanou prací archivaře. Pokud se ale obě specializované strany dohodnou (a v rámci pracoviště SÚRPMO se dohodnout – někdy i poměrně dramaticky – musely), pak pro celkový dopad práce je to nesporně pozitivum. To si vyžadovala aktuální památkářská praxe neznající odkladu. Současně bylo nutno bez možnosti odstupeu zaujmout zásadní postoj i v řadě velice složitých otázek, které po tomto nutném prvním pracovním formulování rozvinuli mnozí zpracovatelné stavebně historických průzkumů ve své vlastní, rozdílnými směry se vydávající vědecké práci.

Dvě základní metody práce dodatečně obohacené o stavební konstrukce a historické technologie vytvářely různé směry pohledů, které – pokud se obrazně někde protnuly – mohly zásadně přispět k lepšímu zacílení, k přiblížení se mnohdy obtížně, pokud vůbec zjištěitelné pravdě. Dnes si řada badatelů již jinak koncipovanou práci nedovede představit. Tak se tato ve své době unikátní metoda úzké týmové spolupráce stala samozřejmou.

Daný způsob práce měl jako vše na tomto světě i určité limity. Množství pozoruhodných zjištění totiž dokládalo neobyčejnou bohatost a v podstatě nepředvídatelnost konečné podoby řady uměleckých děl. Ne v hlavních směrech a trendech, ale v projevech vymezujících konkrétní stavbu. Pan doktor si byl velice dobře vědom nahodilostí, které spoluurčují výsledný výraz stavby. Právě proto se zřejmě záměrně jen zřídka kdy uchýlil k zobecněním. Pokud si ale uvědomíme, že vlivy mnoha vnějších a mnohdy i ve velice bujné fantasii těžko představitelných aspektů formují výsledný artefakt, pak je otázka, jestli v úvodu odstavce zmiňovaný limit je nevýhodou či spíše výhodou.

S tímto pohledem lze spojit další podstatný rys pana doktora. Průzkumy památek jsou samozřejmě vždy velkým dobrodružstvím, prací až detektivní. Čím více však pronikáme do podstaty určitého výtvarného díla, tím více se mnohdy divíme, či jsme až zaskočení doposud zcela neznámou formou výtvarného projevu, konstrukce, funkčních vztahů a podobně. Takto problematicky uchopitelná a unikající materie někdy přináší až frustrující pocity. Při konzultacích s panem doktorem ale mnohým vléval optimismus do žil jeho upřímně spoluprožívaný údiv, dokládající při jeho zcela neuvěřitelné a téměř fotografické paměti bohatost a složitost našeho oboru, který je přes mnohá poznání stále na počátku. Díky těmto zkušenostem musíme být pořád připraveni mnohé od základů revidovat, upřesňovat, někdy i zcela znovu formulovat. Bojím se použít dnes značně zprofanované slovo pokora, ale jiné vhodné mě v této souvislosti nenapadá.

Na druhé straně jsou téměř všechny práce pana doktora prodechnuty silným národním cítěním. Dobroslav Líbal nemůže a ani nechce tajit, jak je na naši kulturu hrdý, jak vysoce si cení přínosu zemí koruny české evropské a světové kultuře (u něj samozřejmě propojených s historickou architekturou). Jasně prezentovaná hrdost na naši kulturu je v době zpochybňování zcela základních hodnot, projevujících se u řady lidí i problematickým vztahem k vlasti, rovněž neobyčejně výrazná a hodná pozornosti, stejně jako důraz kladený na hluboce a osobně prožívanou víru.

Díky obdivuhodnému pracovnímu nasazení se D. Líbal zařadil po roce 1989 i do řady aktuálních aktivit, které velice intenzívně prožíval. Jeho zkušenost i jméno umožnily prosazení našich zájmů i za hranicemi našeho státu, jak nasvědčuje jeho působení v rámci UNESCO. Významné bylo i kantorské působení či aktivita na poli památkové péče, v jejímž rámci prezentoval mnohé podstatné, někdy i svým vyhraněným názorem až provokativní, ale vždy inspirující názory.

V posledních letech pan doktor často hovořil o tom, že zcela opustí pole památkářské a věnuje se tomu, čím začínal, tedy „čistým“ dějinám umění. Jeho ustrojení mu však nedovolilo tento záměr realizovat. Stále jej oslovovala, ba provokovala žhavá současnost, ve které se někdy i ve značně rozdílných a nečekaných pohledech velice emotivně angažoval. Doložit to lze na posledních aktivitách, kdy těsně před smrtí pracoval na posudku, který zásadním způsobem odmítá návrh „ve svých záměrech zcela pochybeného, nesytemového a zmateného památkového zákona“. To, že některé body návrhu ve svých důsledcích přímo ohrožovaly náš památkový fond, mu nedalo spát, i když by tato eventualita nastala až ve výhledu, který jej mohl nechat netečným.

S panem doktorem odchází jedna z nesporných legend umělecké historie a památkové péče, osobnost výrazná, a proto někdy nutně konfliktní, osobnost málokdy stojící v pozadí, osobnost nepřehlédnutelná nejen svým fyzickým zjevem, ale zejména svým vyhraněným duchem. I když budou možná jeho hodnocení v některých aspektech rozdílná, nesporná je jeho láska k umění, zejména architektuře. Kdo byl někdy svědkem toho, jak si pan doktor pohladil například středověký profil portálu, nemůže zapomenout ...

Líbalova obdivuhodně rozsáhlá činnost podstatně obohatila celkovou sumu našeho poznání a projevila se i na zcela konkrétní výsledné podobě řady našich prvořadých, či pro mnohé i téměř neznámých památek.

Jsem přesvědčen, že všichni, ať již příznivci, či případní odpůrci musí souhlasit se skutečností, že odchodem Dobroslava Líbala končí jedna z výrazných a svým způsobem

právě nyní ukončených etap, které se nesmazatelně zapsaly do stávající podoby více oborů. Etap spojených se skutečnými velikány. Právě v díle Dobroslava Líbala se ale činnost počala lomit ke spolupráci týmové, jež naznačuje dle všeho nastupující cestu dalšího poznání. Úloha pana doktora byla v této oblasti rovněž výrazná tím, jak dokázal své spolupracovníky motivovat, jak každý cítil, že koná práci záslužnou a potřebnou nejen pro poznání minulosti, ale i pro budoucnost.

Na sumární hodnocení tak rozsáhlého díla si bude nutno ještě počkat; nezastupitelné místo a význam Dobroslava Líbala se však již delší dobu rýsuje zcela jasně a nezpochybnitelně.

PETR MACEK